

**4306 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İLKÖĞRETİM
OKUL BİNALARININ MEKÂNSAL
YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ: ANKARA
ÖRNEĞİ**

**ANALYSIS OF THE SPATIAL ADEQUANCY OF
ELEMANTARY SCHOOL BUILDINGS IN THE
CONTEXT OF LAW NO. 4306: ANKARA CASE STUDY**

Arzuhan Burcu GÜLTEKİN¹, Hüseyin Yılmaz ARUNTAŞ², Bayram GÜN³

¹Gazi Üniversitesi Teknoloji Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü.
e-posta: arzuhanburcu@yahoo.com

²Gazi Üniversitesi Teknoloji Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü.
e-posta: aruntas@gmail.com

³Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.
e-posta: bayramgun@yahoo.com

ÖZ

Bu çalışmada, 4306 sayılı kanunun uygulanmaya başlamasından sonra mevcut ilkokul ve ortaokul binalarının program hedeflerini karşılayıp karşılayamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 4306 sayılı kanunun okul binalarının mekânsal düzenlemesine etkisi, Ankara-Keçiören sınırları içindeki 22 İlköğretim Okulu (İÖO) üzerinde araştırılmıştır. 4306 sayılı kanun öncesi (KÖ) ve kanun sonrası (KS) durumun değerlendirilmesi için seçilen İÖO'larda anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışması, KS durumu belirlemek amacıyla İÖO'larda sayılarının arttığı öngörülen derslik, ek derslik binası, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo gibi mekânların yeterli olup olmadığına ilişkin sorularla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlar kapsamında, seçilen İÖO'larda bulunan derslik

sayısı ve derslik öğrenci sayısı belirlenmiş; belirtilen mekânların ihtiyaca cevap verip vermediği saptanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek sonuçları tartışılmış ve ilköğretim okul binaları ile ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, İlköğretim okul binaları, 4306 sayılı kanun.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine whether the buildings of existing primary and secondary schools meet the program objectives after the enforcement of the law no. 4306. To this end, the effect of the law no. 4306 on the spatial setting of school buildings has been examined on 22 Elementary Schools (ES) in Ankara-Keçiören. There has been conducted a survey on ES selected for assessing the situation before the law no. 4306 (BL) and after the law (AL). For the purpose of determining the situation AL, the survey has been limited to the questions regarding whether the places in ES like classrooms, outbuildings, laboratories, workshops / ateliers and toilettes, whose numbers are predicted to have increased, are adequate. Within these limits, classroom and student per class numbers in the selected ES have been determined and it has been detected whether the mentioned spaces meet the need. The data obtained have been evaluated and the results discussed and some suggestions have been made about elementary school buildings.

Keywords: Education, Elementary school buildings, Law no. 4306

GİRİŞ

Eğitim; sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bir ülkenin gelişmesinde önemli olan konulardan biridir. Bireylerin; örgün ve yaygın eğitim sistemi içinde belli bir düzeyde ve nitelikte eğitim görmeleri “temel eğitim”, belli bir çağda belli bir sürede eğitim görmeleri de “zorunlu eğitim” olarak adlandırılmaktadır. Bir milletin okullarında o millete ait özelliklerin bulunması ve bu okulların gelenek, düşünce, yöntem, eğitim ilkeleri, öğretim programları, psikolojik temeller ve mimarisi ile kendini diğer milletlerinkinden ayırması gerektiği ifade edilmektedir (Topçu, 1998). Milli eğitim, birbirini izleyen nesillerin yaşamlarının farklı evrelerinde aldığı ve nesiller boyunca devam eden bir süreç olarak tanımlanabilir (Cafoğlu, 1996). Süreç içerisinde değişen ekonomik, sosyal ve teknolojik şartlar çerçevesinde eğitim sisteminin yenilenmesi gerekebilir. Mevcut eğitim binalarının

yenilenen eğitim sistemine cevap verememesi bazı önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Eğitim programları, öğretmen nitelikleri, eğitim araç-gereçleri, alt yapı ve eğitim mekânlarının niteliğinin artırılması, eğitim-öğretimin istenilen kalitede yürütülebilmesi açısından önemlidir. Eğitim-öğretimin kalitesinin artırılmasında eğitim programları ve öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi tek başına yeterli değildir. Bunlara ilave olarak eğitim mekânlarının da Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş standartları sağlaması gerekmektedir. Eğitim alt yapısının planlanması, eğitim mekânlarının da iyileştirilmesi anlamına gelmektedir (MEB, 1993).

Türk milli eğitim sistemindeki sorunları çözmek ve köklü değişiklikler yapmak amacıyla 18 Ağustos 1997’de TBMM tarafından kabul edilen 4306 sayılı kanunla 1997–1998 eğitim-öğretim yılından itibaren sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretime geçilmiştir (Erdem, 2005; MEB 1997a). Bu kanunla birlikte ilköğretim ve eğitim kanunu, milli eğitim temel kanunu, çıraklık ve mesleki eğitimi kanunu, MEB teşkilat ve görevleri hakkında kanun ile 3418 sayılı kanunda değişiklikler yapılmıştır (4306 sayılı kanun). 4306 sayılı kanunun uygulamaya konulması ile Türk milli eğitim sisteminde zorunlu ve beş yıl süreli olan ilkokullar ile üç yıl süreli olan ortaokullar birleştirilerek sekiz yıl süreli zorunlu ve kesintisiz “ilköğretim okulu (İÖO)” ismini almıştır (Yıldırım, 2008).

Türkiye’de MEB’e bağlı okullardaki öğrenci sayılarının başlangıçta planlanan ideal sayının üzerinde olduğu bilinmektedir. 1970’li yıllarda okullardaki dersliklerde 20-25 öğrenci ile eğitim-öğretim yapılırken, günümüzde bu sayı bazı İÖO’larda üç-dört katına çıkarak 60-80 öğrenciye ulaşmıştır (Çınar, Çizmeci & Akdemir, 2007). Bu durum nüfusun artması, şehirlere plansız göç olması, bütçeden eğitim yatırımlarına ayrılan payın az olması ve yeterli sayıda okul binasının yapılamaması gibi sebepler ile açıklanabilir. Derslik öğrenci sayısındaki artışın eğitim-öğretimin kalitesini düşürdüğü bilinmektedir. Bu sorun en kısa zamanda yeni İÖO binaları yapılarak mevcut sayının artırılması ve böylece derslik öğrenci sayısının azaltılması ile çözülebilir.

Ortaokul binalarının ilkokul öğrencileri için ergonomik açıdan elverişli olamayacağı, mevcut ilkokul öğrenci sayısına ortaokul öğrenci sayısının da eklenmesiyle ilköğretim öğrenci mevcutlarının artması gibi sebeplerden dolayı, ilköğretimde okul binalarına olan ihtiyaç daha büyük boyutlara ulaşmaktadır (Gün, 2001).

Mevcut ilkokul binaları ve bunlara ek olarak okul bahçesine inşa edilen yeni binalar ile İÖO'ların bina ihtiyacının ne derecede giderildiğinin; ilkokul ve ortaokul binalarının İÖO için ihtiyaç duyulan binalara uyarlanabilmesi konusundaki çalışmaların hedeflenen noktaya erişip erişmediğinin bilinmesinde Türk milli eğitim sistemi açısından fayda görülmektedir.

4306 Sayılı Kanunun İÖO Binalarına Getirdiği Yenilikler

Nüfus artışından kaynaklanan ihtiyaçları, belirlenen ekonomik hedeflere uygun olarak karşılamak için değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik durumlara uygun bir şekilde eğitimin de geliştirilmesi ve yenilenmesi zorunludur. Türkiye'de 4306 sayılı kanun öncesi (KÖ) ilkokul ve ortaokul binalarının çoğunluğu, MEB tarafından belirlenmiş olan tip projelere uygun olarak inşa edilmiştir (MEB 1986, MEB 2000). 4306 sayılı kanun sonrası (KS) bu projeler ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiştir. Bu nedenle MEB tarafından Gazi, Erciyes, Mimar Sinan, İstanbul Teknik, Yıldız Teknik ve Ortadoğu Teknik Üniversiteleri Mimarlık Fakülteleri ile iş birliği yapılarak İÖO'lar için yeni tip projeler hazırlanmıştır (Gün, 2001). Tip İÖO projelerin hazırlanmasında; aynı okuldaki farklı yaş grupları ve kullanıcıların özellikleri göz önünde bulundurulmuştur (MEB 1998). Okul içinde etkinlik ve işlevlerin gerektirdiği mekânsal özelliklerin sağlanması için mekânların birbiriyle olan ilişkisi de dikkate alınmıştır. Tip İÖO projeleri MEB tarafından "İlköğretim Yapıları" isimli bir kitapçıkta yayınlanmıştır (MEB 2000).

Tip İÖO projeleri; arsa özelliklerine, çevre ve iklim şartlarına, değişen ve gelişen eğitim-öğretim sistemine, kullanılacak inşaat teknolojisine, yeni ilköğretim

programının hedeflerine ve istenilen nitelikte uygulanmasına uyum sağlayabilecek şekilde tasarlanmıştır. Bu projelerin tasarımında, MEB tarafından farklı kapasitedeki okulların eğitim programları dikkate alınarak düzenlenen ihtiyaç programları esas alınmıştır (Sezgin ve ark. 1999, Gün 2001). Diğer taraftan, mevcut ilkokul ve ortaokul binalarının da eğitim sisteminde gerçekleştirilen değişiklik ve yeniliklere uyum sağlayacak şekilde yeniden düzenlenme çalışmalarına başlanmıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimin amaçları arasında Türk milli eğitim sisteminin mevcut amaç ve ilkelerine ek olarak; büyük şehirlerdeki okulların çoğunluğunda uygulanmakta olan ikili eğitime son verilmesi, derslik öğrenci sayılarının aşamalı olarak 30'a çekilmesi; İÖO'larda bilgisayar laboratuvarları kurulması ve bilgisayar destekli eğitim ile tüm öğrencilere bilgisayar kullanımının öğretilmesi; öğrencilere ilköğretim kademesinde en az bir yabancı dil öğrenme olanağı sağlanması ve öğrencilerin zihin yeteneklerinin geliştirilmesinin yanı sıra bedensel gelişmelerini de güvence altına alacak fiziki altyapının geliştirilmesi sıralanabilir (MEB 1997b).

Konuyla İlgili Önceki Çalışmalar

Literatürde İÖO'ların mekânsal özellikleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda; Türkiye'de ilköğretimin gelişimi ve geline nokta (Erdem, 2005), bilgi teknolojilerinin İÖO'ların öğrenim alanı planlamasına etkileri (Özbayraktar, 2005), bir İÖO'nun bina programı ve tasarımı bağlamında değerlendirilmesi (Dinç & Onat, 2002), okul müdürlerine göre İÖO'ların SWOT analizi (Yıldırım, 2008), sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasında karşılaşılan sorunlar (Kıran, 2000) ve sekiz yıllık temel eğitim okullarında müfredatın gerektirdiği mekân standartlarının İstanbul okulları üzerinden analizi (Çınar, Çizmeci & Akdemir, 2007) gibi konular araştırılmıştır.

Bu çalışmada ise Türkiye'de 4306 sayılı sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim kanunu uygulamaya konulduktan sonra MEB'e bağlı mevcut İÖO binalarının

eğitim-öğretim ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığının Ankara örneğinde belirlenmesi, sorunların saptanması ve bu sorunlar için uygun çözüm önerilerinin getirilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada 4306 sayılı kanunun mevcut İÖO binalarının mekânsal yeterliliklerine etkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, 4306 sayılı kanunun uygulanmaya başlamasından sonra mevcut ilkokul ve ortaokul binalarının program hedeflerini karşılayıp karşılayamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 4306 sayılı kanunun okul binalarının mekânsal düzenlemesine etkisi Ankara ili özeline indirgenmiştir. Araştırma alanı olarak Ankara ilini temsilen Keçiören ilçesi sınırları içindeki İÖO'lar seçilmiştir. Bu okulların arasından 22 İÖO örneklem grubu olarak rastgele belirlenmiştir. 4306 sayılı KÖ bu okulların 3 tanesinin ilkokul ve 19 tanesinin ise ortaokul olarak eğitim verdiği saptanmıştır. 4306 sayılı KÖ ve KS durumunun değerlendirilmesi için seçilen örneklem grubuna anket çalışması yapılmıştır. Bilindiği gibi mevcut tek şubeli ilkokullarda anasınıfı dahil en az 6 adet, tek şubeli ortaokullarda ise en az 9 adet dersliğe ilave olarak çeşitli laboratuvarlar ile işlik/atölye gibi mekânlar bulunmaktadır. 4306 sayılı KS ilkokul ve ortaokulların birleştirilmesiyle İÖO'larda ihtiyaç duyulan derslik, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo gibi mekânların sayısı da artış göstermiştir.

Uygulanan anket çalışması, 4306 sayılı KS durumu belirlemek amacıyla örneklem grubunda sayılarının arttığı öngörülen derslik, ek derslik binası, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo gibi mekânların sayısal açıdan yeterli olup olmadığına ilişkin sorularla sınırlandırılmış; boyutsal, görsel, işitsel ve ısıl yeterlilikler bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Yapılan anket çalışması belirlenen İÖO'lara gidilerek okul yönetimlerine yüz yüze yöntemiyle uygulanmıştır. Anket sorularının, İÖO binalarının kullanımına ilişkin sorunları en iyi bildiği düşünülen müdür ve/veya müdür yardımcıları tarafından cevaplanması sağlanmıştır. 22 İÖO'dan elde edilen anket sonuçları değerlendirilerek seçilen

İÖO'larda bulunan derslik sayısı ve derslik öğrenci sayısı belirlenmiş; ek derslik binası, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo mekânlarının ihtiyaca cevap verip vermediği saptanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen veriler kapsamlı olarak tartışılmış ve ilköğretim okul binaları ile ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Ankara ili Keçiören ilçesi sınırları içinde 22 İÖO'da 4306 sayılı KÖ ve KS durumun değerlendirilmesi amacıyla yapılan anket uygulamasından elde edilen veriler Tablo 1'de özetlenmiştir. Anket uygulaması ile seçilen İÖO'larda bulunan derslik sayısı ve derslik öğrenci sayısı belirlenmiş, ek derslik binası, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo (kız ve erkek öğrenci) mekânlarının ise ihtiyaca cevap verip vermediği yeterli/yetersiz şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 1. İÖO'lardaki Derslik Sayısı, Derslik Öğrenci Sayısı, Ek Derslik Binası, Laboratuvar, İşlik/Atölye ve Tuvalet-Lavabo (Kız ve Erkek Öğrenci) Yeterlilik Durumuna İlişkin Sonuçlar

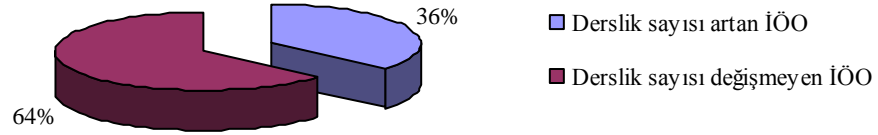
İÖO No	Derslik sayısı		Derslik öğrenci sayısı		Ek derslik binası		Laboratuvar yeterlilik durumu		İşlik/atölye yeterlilik durumu		Tuvalet-lavabo (kız ve erkek öğrenci) yeterlilik durumu	
	KÖ	KS	KÖ	KS	KÖ	KS	KÖ	KS	KÖ	KS	KÖ	KS
1	18	18	55	55 ikili	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
2	10	29	40	40	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz
3	41	41	42	60	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
4	17	20	65	45 ikili	Yok	Var	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
5	25	25	33	50	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
6	24	24	50	80	Yok	Yok	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
7	31	31	45	65	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
8	32	32	45	48	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
9	20	20	48	48	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
10	24	24	40	60	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz
11	5	6	46	40	Yok	Yok	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
12	7	7	25	40	Yok	Yok	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
13	27	33	50	40	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
14	40	42	45	45	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
15	12	30	40	38	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
16	32	32	35	74	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz
17	36	36	50	50	Yok	Yok	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
18	17	22	50	38	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
19	17	17	40	40	Yok	Yok	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli
20	6	8	67	68	Yok	Var	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz
21	22	22	50	38	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yetersiz	Yeterli	Yeterli
22	27	27	60	45 ikili	Yok	Yok	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli	Yeterli

Derslik Sayısı Açısından Değerlendirme

Tablo 1'de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖO'daki derslik sayıları verilmiştir. Tablo 1'e göre 4306 sayılı KS 22 İÖO'dan 8 tanesinde derslik sayısının arttığı, 14 tanesinde ise değişmediği görülmektedir. Şekil 1'de 22 İÖO'da 4306 sayılı KS derslik sayısı artan ve değişmeyen İÖO'ların yüzde cinsinden değişimi gösterilmiştir. Buna göre, 22 İÖO'nun % 36'sında derslik sayısının arttığı, % 64'ünde ise değişmediği belirlenmiştir. Bu durum, İÖO'ların yaklaşık üçte birinde eğitim ve öğretimin ancak derslik sayısı arttırılarak sürdürülebildiğini, kalan üçte ikisinde ise ek dersliğe ihtiyaç bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 1’de, derslik sayısı değişmeyen 14 İÖO bulunduğu, bu 14 İÖO’nun 8 tanesinde derslik öğrenci sayısının arttığı, 2 tanesinde azaldığı, 4 tanesinde ise değişmediği görülmektedir. Bu durumda derslik sayısı değişmeyen 14 İÖO’nun % 57’sinde ek dersliğe ihtiyaç olduğu, % 43’ünde olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte yine Tablo 1’den derslik sayısı değişmeyen 14 İÖO bulunduğu, bu 14 İÖO’nun 2 tanesinde derslik öğrenci sayısında artış meydana geldiği görülmektedir. Diğer taraftan MEB’in derslik öğrenci sayısını 30 olarak belirlediği dikkate alındığında (Çınar, Çizmeci ve Akdemir, 2007) bütün İÖO’larının bu hedefe ulaşabilmesi için ek derslik ihtiyacından söz edilebilir. Bu çalışmada elde edilen verilere benzer bir sonuç, Ankara ili Çankaya ilçesindeki İÖO’larında da tespit edilmiştir (Süzen 2004).

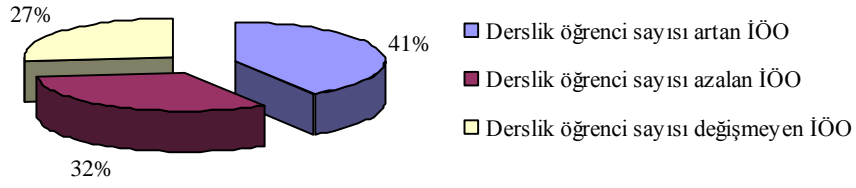

Şekil 1. 4306 Sayılı KS İÖO’ların Derslik Sayısı Değişimi

Derslik Öğrenci Sayısı Açısından Değerlendirme

Tablo 1’de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖO’daki derslik öğrenci sayıları verilmiştir. Tablo 1’e göre derslik öğrenci sayısının 22 İÖO’nun 9 tanesinde arttığı, 7 tanesinde azaldığı ve 6 tanesinde değişmediği görülmektedir. Bununla birlikte MEB tarafından 4306 sayılı KS derslik öğrenci sayısının 30 olarak belirlendiği dikkate alındığında, 22 İÖO’nun tamamında derslik öğrenci sayısının belirlenen bu sayıdan fazla olduğu söylenebilir. Şekil 2’den derslik öğrenci sayısının 22 İÖO’nun % 41’inde arttığı, % 32’sinde azaldığı ve % 27’sinde ise değişmediği görülmektedir. Burada, 22 İÖO’nun % 41’inde derslik öğrenci

sayısının MEB tarafından belirlenen derslik öğrenci sayısı olan 30'un (Çınar, Çizmeçi & Akdemir, 2007) yaklaşık iki katı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, Tablo 1'deki derslik öğrenci sayısındaki artış ile Şekil 1'deki % 64'lük derslik ihtiyacı olmayan İÖO verisi birbiri ile çelişmektedir. Bu durum, % 64'lük derslik ihtiyacı olmayan İÖO verisinin MEB ölçütlerine göre doğru olmadığını göstermektedir.

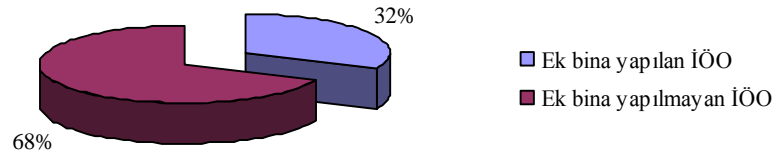
Şekil 2. 4306 Sayılı KS İÖO'ların Öğrenci Sayısı Değişimi

Tablo 1'den 1, 4 ve 22 no.lu 3 İÖO'da ikili eğitim yapıldığı görülmektedir. Derslik öğrenci sayısının 1 no.lu okulda 55, 4 no.lu okulda 45 ve 22 no.lu okulda da 45 olduğu dolayısıyla 1 no.lu okulda 110, 4 no.lu okulda 90 ve 22 no.lu okulda yine 90 öğrenciye eğitim verildiği söylenebilir. Buradan hareketle, söz konusu üç okulda da öğrenci sayısında artış meydana geldiği ifade edilebilir. Bu artışın söz konusu okulların nitelikli eğitim verdiği için toplum tarafından tercih edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ek Derslik Binası Açısından Değerlendirme

Tablo 1'de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖO'nun ek derslik bina durumları görülmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 4306 sayılı KÖ 22 İÖO'nun hiçbirinde ek derslik binası bulunmadığı tespit edilmiştir. 4306 sayılı KS ise 22 İÖO'nun yalnız 7 tanesinde ek derslik binası yapıldığı belirlenmiştir. Şekil 3'te 22 İÖO'da 4306 sayılı KS ek derslik binası yapılan ve yapılmayan İÖO'lar yüzde cinsinden gösterilmiştir. Buna göre, 22 İÖO'nun % 32'sine ek derslik binası yapıldığı, %

68'ine ise yapılmadığı görülmektedir. Bu durum, İÖÖ'nun yaklaşık üçte birinde eğitim-öğretimin ancak ek derslik binası yapılarak sürdürülebildiğini, üçte ikisinde ise ek derslik binasına ihtiyaç olmadığını göstermektedir. Tablo 1'de ek derslik binası olmayan 15 İÖÖ bulunduğu ve bu 15 İÖÖ'nun 7 tanesinde derslik öğrenci sayısında artış meydana geldiği görülmektedir. Bu durumda, ek derslik binası olmayan 15 İÖÖ'nun % 47'sinin ek derslik binasına ihtiyacının bulunduğu söylenebilir. 22 İÖÖ'nun 3 tanesinde ikili eğitim yapıldığı, bu üç okuldan birinde ek derslik binası bulunduğu, diğer ikisinde bulunmadığı yine Tablo 1'den görülmektedir. Ek derslik binası olmayan bu iki okuldan 1 no.lu İÖÖ'nun derslik öğrenci sayısı 50-60 ve ortalama 55 iken ikili eğitim nedeniyle 110 öğrenciye yükselmiştir. Benzer şekilde 22 no.lu İÖÖ'nun derslik öğrenci sayısı 60 iken ikili eğitim sebebiyle bu sayı 45'e dolayısıyla 90 öğrenciye ulaşmıştır. Derslik öğrenci sayısındaki artış, 1 no.lu ve 22 no.lu İÖÖ'larda sırasıyla % 100 ve % 50 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda her iki İÖÖ için de ek derslik binası yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Diğer taraftan MEB'in derslik öğrenci sayısını en fazla 30 olarak belirlediği (MEB Genelge 2010; Göçer, 2006) dikkate alındığında 22 İÖÖ'nun tamamının bu hedefe ulaşılabilmesi için ek derslik binası ihtiyacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

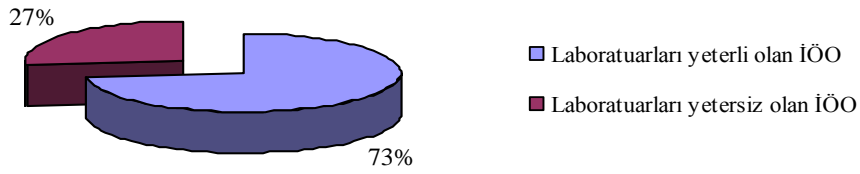

Şekil 3. 4306 Sayılı KS İÖÖ'ların Ek Derslik Binası Durumu

Laboratuvar Açısından Değerlendirme

Tablo 1'de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖÖ'nun laboratuvar yeterlilik durumları görülmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 4306 sayılı KÖ 22 İÖÖ'nun tamamında laboratuvarların yeterli olduğu belirlenmiştir. Tablo 1'e göre 4306 sayılı KS 22 İÖÖ'dan 6 tanesinde laboratuvarlar yetersiz iken 16 tanesinde yeterli kabul

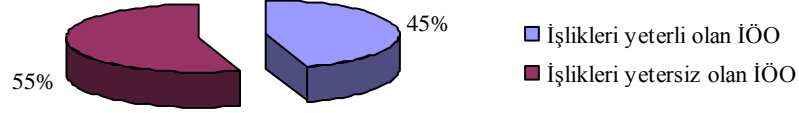
edilmektedir. Şekil 4'te 4306 sayılı KS 22 İÖO'dan laboratuvarları yeterli ve yetersiz olanlar yüzde cinsinden gösterilmiştir. Şekil 4'te görüldüğü gibi 22 İÖO'da eğitim-öğretimin sürdürülebilmesi için % 27'sinde ilave laboratuvarlara ihtiyaç olduğu, % 73'ünde ise ihtiyaç olmadığı görülmektedir. Bu durumda, İÖO'ların yaklaşık dörtte birinde eğitim-öğretimin ancak laboratuvar sayısı artırılarak sürdürülebileceği, kalan dörtte üçünde ise ilave laboratuvara ihtiyaç bulunmadığı söylenebilir.

Şekil 4. 4306 Sayılı KS İÖO'ların Laboratuvar Yeterlilik Durumu

İşlik/Atölye Sayısı Açısından Değerlendirme

Tablo 1'de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖO'nun işlik/atölye yeterlilik durumları görülmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 4306 sayılı KÖ 22 İÖO'nun 19 tanesinin işlik/atölyesinin yeterli olduğu, 3 tanesinde ise işlik/atölye bulunmadığı belirlenmiştir. İşlik/atölye bulunmayan 3 İÖO'nun 4306 sayılı KÖ ilkokul olduğu göz önüne alındığında, bu okullardaki işlik/atölye durumu da yeterli olarak kabul edilebilir. Tablo 1'e göre 4306 sayılı KS 22 İÖO'dan 12 tanesinde işlik/atölyeler yetersiz iken 10 tanesinde yeterli kabul edilmektedir. Şekil 5'te 4306 sayılı KS 22 İÖO'dan işlik/atölyeleri yeterli ve yetersiz olanlar yüzde cinsinden gösterilmiştir. Şekil 5'te görüldüğü gibi 22 İÖO'da eğitim-öğretimin sürdürülebilmesi için % 55'inde ilave işlik/atölyelere ihtiyaç olduğu, diğer % 45'inde ise ihtiyaç olmadığı görülmektedir. Bu durumda, İÖO'ların yaklaşık yarısında eğitim-öğretimin ancak işlik/atölye sayısı artırılarak sürdürülebileceği, kalan yarısında ise ilave işlik/atölyeye ihtiyaç bulunmadığı söylenebilir.

Şekil 5. 4306 Sayılı KS İÖÖ'lerin İşlik Yeterlilik Durumu

4306 sayılı KÖ ilkokul olduğu için işlik/atölye mekânı bulunmayan, ancak bu çalışmada işlik/atölye açısından yeterli kabul edilen 3 İÖÖ'nün 1 tanesine 4306 sayılı KS ek derslik binası yapıldığından işlik/atölyeleri yeterli duruma gelmiştir. Bununla birlikte, diğer 2 İÖÖ'da 4306 sayılı KS ek derslik binası yapılmadığından işlik/atölyelerin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

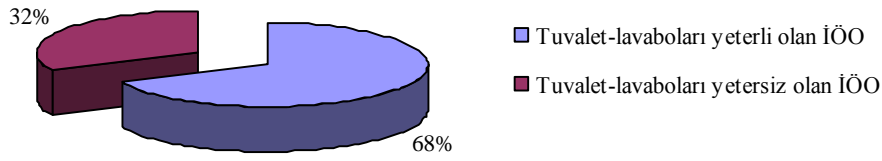
Tuvalet-Lavabo Açısından Değerlendirme

Tablo 1'de 4306 sayılı KÖ ve KS 22 İÖÖ'nün kız ve erkek öğrenciler için tuvalet-lavabo yeterlilik durumları aynı sütunda verilmiştir. Verilen bu değerler, tuvalet-lavaboların hem kız hem de erkek öğrenciler için yeterli olup olmadığını ifade etmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi 4306 sayılı KÖ 22 İÖÖ'nün tamamının tuvalet-lavabosunun hem kız hem de erkek öğrenciler için yeterli olduğu belirlenmiştir. Tablo 1'e göre 4306 sayılı KS 22 İÖÖ'dan 7 tanesinde tuvalet-lavabolar yetersiz iken 15 tanesinde yeterli kabul edilmektedir.

Şekil 6'da 4306 sayılı KS 22 İÖÖ'dan tuvalet-lavaboları yeterli ve yetersiz olanlar yüzde cinsinden gösterilmiştir. Şekil 6'da görüldüğü gibi 22 İÖÖ'da eğitim-öğretimin sürdürülebilmesi için % 32'sinde ilave tuvalet-lavabolara ihtiyaç olduğu, diğer % 68'inde ise ihtiyaç olmadığı görülmektedir. Bu durumda, İÖÖ'lerin yaklaşık üçte birinde eğitim-öğretimin ancak tuvalet-lavabo sayısı artırılarak sürdürülebileceği, kalan üçte ikisinde ise ilave tuvalet-lavabolara ihtiyaç bulunmadığı söylenebilir. Başka bir deyişle, 22 İÖÖ'nün yaklaşık üçte birinde insanın fizyolojik bir ihtiyacının karşılanması ve öğrenci konforunun sağlanması bakımından tuvalet-lavaboların sayısının artırılması gerektiği, kalan üçte ikisinde

ise ilave tuvalet-lavabolara ihtiyaç bulunmadığı ifade edilebilir. Konu ile ilgili olarak Ankara ilinde yapılan başka bir araştırmada da, İÖO'larda tuvalet sayısının ihtiyacı yeterince karşılayamadığı ifade edilmektedir (Süzen, 2004).

Diğer taraftan salgın hastalıkların okul gibi toplu yaşanan yerlerde daha çabuk yayıldığı veya bulaştığı dikkate alınarak tuvalet-lavabo konusunun yalnız öğrenci konforu açısından değil özellikle temizlik ve sağlık bakımından da düşünülmesi gerekmektedir.

Şekil 6. 4306 Sayılı KS İÖO'ların Tuvalet-Lavabo Yeterlilik Durumu

SONUÇLAR

Günümüzde uygulanan eğitim sistemlerinde öğrenci başarı düzeyini arttırmak için gerekli olan laboratuvar, ışık, branş dersliği gibi eğitim mekânlarının dersin yapısına, konusuna ve çeşidine göre fiziksel ve teknolojik donanımlar ile donatılmış olması önemli görülmektedir. Bununla birlikte, mevcut İÖO binalarındaki mekânsal yeterliliklerin bilinmesinin de fiziksel ve teknolojik donanımlar kadar önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 4306 sayılı kanunun uygulanmaya başlamasından sonra İÖO binalarının program hedeflerini karşılayıp karşılayamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Ankara ili Keçiören ilçesi sınırları içindeki İÖO binaları araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bu okulların arasından Random yöntemi ile 22 İÖO örneklem grubu olarak belirlenmiş, bu okulların 4306 sayılı KÖ 3 tanesinin ilkokul ve 19 tanesinin ortaokul olarak eğitim verdiği tespit edilmiştir. 4306 sayılı KÖ ve KS durumun değerlendirilmesi için seçilen örneklem grubuna anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma, 4306 sayılı KS durumu belirlemek

amacıyla örneklem grubunun sayılarının arttığı öngörülen derslik, ek derslik binası, laboratuvar, işlik/atölye ve tuvalet-lavabo gibi mekânların sayısal açıdan yeterli olup olmadığına ilişkin sorularla sınırlandırılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen 4306 sayılı KS durumu gösteren sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Derslik sayısı 22 İÖÖ'nun % 36'sında artmış, % 64'ünde değişmemiştir.
- Derslik öğrenci sayısı 22 İÖÖ'nun % 41'inde artmış, % 32'sinde azalmış ve % 27'sinde ise değişmemiştir. Bu sonuç, 22 İÖÖ'nun % 41'inde ek derslik ihtiyacının bulunduğunu göstermektedir.
- 22 İÖÖ'nun % 32'sine ek derslik binası yapılmış, % 68'ine ise yapılmamıştır. Buradan hareketle, 22 İÖÖ'nun % 9'una ek derslik binası yapılması gerektiği söylenebilir.
- 22 İÖÖ'nun % 73'ünde laboratuvarların yeterli, % 27'sinde yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, İÖÖ'ların yaklaşık dörtte birinde laboratuvar sayısının arttırılması gerektiği söylenebilir.
- 22 İÖÖ'nun % 55'inde işlik/atölyelerin yeterli, % 45'inde yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre, İÖÖ'ların yaklaşık yarısında işlik/atölye sayısının arttırılması gerektiği ifade edilebilir.
- 22 İÖÖ'nun % 68'inde tuvalet-lavaboların yeterli, % 32'sinde yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu durumda, İÖÖ'ların yaklaşık üçte birinde tuvalet-lavabo sayısının arttırılması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren eğitim sisteminde farklı zamanlarda önemli sistem değişikliklerine gidilmiş ve farklı eğitim modelleri geliştirilerek denenmiştir. Türkiye'de her bir eğitim sistemi değişikliğinde sistemin gerektirdiği okul binalarının hızla inşa edilmesi mümkün değildir. Ayrıca, mevcut okulların yıkılıp yeniden inşa edilmesinin ülke ekonomisi açısından uygun bir yaklaşım olmayacağı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, bu çalışmadan elde edilen sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, eğitim sisteminde yapılacak

değişikliklerde önceki ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmış olan okul binalarına ait projeler ile bu okulların fiziksel mekân kapasitelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu çalışmanın hedeflerinden biri de İÖO binalarının mekânsal yeterlilikleri ile ilgili mevcut sorunları Ankara ili Keçiören ilçesi özelinde ortaya koymaktır. Söz konusu sorunların çözümü ise konunun tüm paydaşlarının bir araya gelerek geniş kapsamlı olarak konuyu ele alıp değerlendirmeleri ile mümkün olabilecektir. Diğer taraftan ileride yapılacak çalışmalarda, ankete dayalı çalışmada okul yöneticilerinin değişik kaygılar ile öznel yaklaşım içinde olabileceği düşünülerek araştırmanın özel bir ekip ile ilgili okullara bizzat gidilip yerinde yapılacak tespitlerin MEB ölçütlerine göre değerlendirilmesiyle yapılmasının daha doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Cafoğlu, Z. (1996). Değişen Eğitim Sistemindeki Değişmezlik. *Yeni Türkiye Dergisi (Eğitim Özel Sayısı)*, 2(7), 37-46.
- Çınar, C., Çizmeçi, F. & Akdemir, Z. (2007). 8 Yıllık Temel Eğitim Okullarında Müfredatın Gerektirdiği Mekân Standartlarının İstanbul Okulları Üzerinden Analizi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(4), 188-203.
- Dinç, P. & Onat, E. (2002). Bir İlköğretim Yapısının Bina Programı ve Tasarımı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 17(3), 35-55.
- Erdem, A. R. (2005). İlköğretimimizin Gelişimi ve Bugün Gelinek Nokta. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 5(2).
- Göçer, C. (2006). *Beton Esaslı Prefabrikte İlköğretim Binalarında Isıtma Enerjisine Bağlı Enerji Kazanımı, Çevre Kirliliği ve Isıtma Ekonomisi Kriterlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gün, B. (2001). *İlköğretim Okul Binalarının Bugünkü Yapılaşma Durumu Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Kıran, H., (2000). Sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasında karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Özel Sayı IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildirileri)*, 80-83.
- Özbayraktar, M. (2005). Bilgi teknolojilerinin öğrenim alanı planlamasına etkileri - ilköğretim okullarının derslik ve kütüphane mekânları örneğinde. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*, 4(3), 101-108.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yatırım ve Tesisler Dairesi Başkanlığı (1986). *Eğitim Yapıları*. Ankara: Film-Radyo-Televizyon ile Eğitim Merkezi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yatırım ve Tesisler Dairesi Başkanlığı (1993). *Eğitim Yapıları*. Ankara: Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu Matbaası.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı (1997a). *Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim*. Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (1997b). *TBMM 1998 Yılı Bütçe Raporu*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı (1998). *Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yatırım ve Tesisler Dairesi Başkanlığı (2000). *İlköğretim Yapıları*. Ankara: Ajans Türk Basım ve Basım A.Ş.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yatırım ve Tesisler Dairesi Başkanlığı (2010). *Genelge (2010/6) 2010 Yılı İlköğretim Kurumları Yapım Programı*. Ankara.
- Sezgin, A. R., Aslan, G. ve Küçükler, E., (1999). *Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim-2*, Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Daire Başkanlığı Yayını.
- Süzen, Z. B. (2004). *Sekiz yıllık zorunlu eğitimin değerlendirilmesi (Ankara-Çankaya ilçesi örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topçu, N. (1998). *Türkiye'nin Maarif Davası* (4. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yıldırım, N. (2008). Okul müdürlerine göre ilköğretim okullarının SWOT(GZFT) analizi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 123-143.
- 4306 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun İle 24.03.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun”, *Resmî Gazete*, Sayı: 23084, 18 Ağustos 1997.

SUMMARY

In this study, it is aimed to determine the spatial competence of the existing elementary school (ES) buildings under the Ministry of National Education (MNE) on the sample of Ankara after the enforcement of the law no. 4306, also known as 8-year compulsory elementary education act, to detect the relevant problems and to offer solutions for these problems. In order to determine the spatial competence of the ES buildings before the law no. 4306 (BL) and after the law (AL), the district of Keçiören in the city of Ankara has been chosen as the research area. 22 elementary schools (ES) in Keçiören have been designated as the sample group by the random method and there has been conducted a survey in these schools.

The survey has been limited to the questions regarding the adequacy of the places in the sample group like classrooms, outbuildings, laboratories, workshops/ateliers and toilettes, whose numbers are predicted to have increased after the law no. 4360. It has been secured that the survey questions are answered by the school principal or deputy principal. By evaluating the survey results, classroom and student per class numbers in the selected ES have been determined and it has been detected whether the places of the mentioned spaces meet the need. The data obtained from the survey have been discussed in detail and some suggestions have been made about education buildings.

According to the survey results, it is determined that the classroom numbers in the 36% of the 22 ES have increased, but in the 64% the numbers have remained unchanged. This demonstrates that education in almost one-third of the elementary schools can only be sustained by increasing the classroom numbers. On the other hand, considering the fact that MNE has designated the student number per class as 30, it can be said that all of the 22 ES need extra classrooms in order to achieve this objective.

It is detected that the student per class number has increased in the 42% of the 22 ES, decreased in the 32% and remained unchanged in the 27%. The student per class numbers have doubled 30, the standard number of the MNE, in the ES whose student numbers have increased. This shows that the data offering that the 64% of the ES do not need classrooms is not accurate according to the criteria of the MNE. There were no outbuildings in any of the 22 ES before the law no. 4306. After the law, it is observed that 32% of these ES have constructed outbuildings, but 68% have not. This situation reveals that education in almost one-third of the elementary schools can be sustained by constructing outbuildings. There is a need for extra laboratories in the 27% of the 22 ES, but there is no need for extra laboratories in the 73%. In this case, it can be said that education in almost one-quarter of the elementary schools can be sustained by increasing the number of laboratories. There is a need for extra workshops/ateliers in the 55% of the 22 ES, but there is no need for extra workshops/ateliers in the 45%. In this case, it can be said that education in almost one-half of the elementary schools can be sustained by increasing the number of workshops/ateliers. There is a need for extra toilets in the 32% of the 22 ES, but there is no need for extra toilets in the 68%. In this case, it can be said that education in almost one-third of the elementary schools can be sustained by increasing the number of toilets.